

Reinwaterkelders, met dassenraster en links bomen met daarin oude burcht.
Foto Benjamin Backx
Inzet: betonnen kamer in kunstburcht. Foto Mark Bartels

Praktijkvoorbeeld

Proactieve aanpak dassenverhuizing pakt beter uit voor mens en dier

Dassen worden in de media regelmatig weggezet als lastpakken die vertragingen en ernstige belemmeringen voor projecten opleveren. Een vooruitziende blik en proactieve aanpak kan ervoor zorgen dat dassen duurzaam kunnen voortbestaan in hun leefgebied en ernstige hinder en vertragingen van projecten voorkomen worden. En het is ook nog eens leuker en goedkoper...
Wat willen das en mens nog meer?

Benjamin Backx, Joost Tuithof en Mark Bartels

Niet lang na de bouw van het waterproductiebedrijf Loosbroek in 1969 nam een dassenfamilie zijn intrek in het talud van de reinwaterkelders. Reinwaterkelders zijn grote afgesloten betonnen bakken voor de opslag van schoon drinkwater, voordat het water het leidingnet in gaat. In 2011 besloot Brabant Water een nieuwbouwproject uit te voeren op het terrein. Omdat zij zorgvuldig om wilde gaan met de dassen is Regelink Ecologie en Landschap betrokken bij het project.

Bij een uitgebreid onderzoek naar sporen en

monitoring met cameravallen bleek inderdaad al snel dat een familie dassen op het terrein een grote kraamburcht bewoonde met maar liefst 31 pijpen. De dassenburcht was al meerdere generaties in gebruik, en door iedere generatie steeds verder uitgebreid.

Hoog en droog Reinwaterkelders liggen grotendeels boven grondwaterniveau omdat ze anders gaan 'drijven' als ze leeg raken. Op deze locatie betekent dit dat ze ruim 5 meter boven het maaiveld uitsteken.

De kelders zijn ingepakt in een grondlaag en begroeid met bomen en andere vegetatie. Dit maakt de taluds van de reinwaterkelders tot een mooie burchtlocatie voor dassen. Temeer omdat het grondwater in dit gebied hoog staat en het aantal geschikte plaatsen voor een burcht daardoor beperkt is.

Vooruitzien Door de nieuwbouw waren geen effecten op de dassenburcht te verwachten omdat de onderlinge afstand groot genoeg was. Maatregelen beperkten zich tot voorkomen van verstoring en verwonding.

Kunstburcht in de tijd. Van links naar rechts: maart 2013, oktober 2013 en in 2016. Foto's Benjamin Backx

Gedurende de ecologische begeleiding kwam echter een gesprek op gang over de locatie waar de dassen hun kraamburcht hadden. Juist daar bleken belangrijke leidingen te liggen die schoon water vanuit de kelders naar de klanten brengen. Wanneer calamiteiten optreden moet snel ingegrepen worden om de voorziening van veilig drinkwater te kunnen garanderen. Daarnaast is Brabant Water trots op de natuurwaarden op hun terreinen en bestond de wens vanuit zowel hen als Regelink om de dassenburcht op het terrein te behouden. Daarom werd een plan opgesteld om proactief te handelen, en de dassen op korte termijn al een kunstburcht aan te bieden op een plaats waar deze duurzaam behouden kan blijven. Gelukkig zagen de ecologen van beide partijen in dat snel handelen veel voordelen had. Door recent onderzoek was er inzicht in het gebruik van de dassenburcht en het omliggende terrein. Daarnaast konden kosten voor de aanleg van een nieuwe kunstburcht voor een groot deel beperkt worden. In plaats van het zand dat vrijkwam bij de nieuwbouw af te voeren, kon dit nu direct gebruikt worden voor de kunstburcht. Bijkomend voordeel is dat er veel tijd zou zijn om de nieuwe burcht aan te leggen en de dassen hieraan te laten wennen voordat ze de bestaande burcht moesten verlaten.

Aan de slag! Er moest een ontwerp komen voor een kunstburcht en een plan om de dassen met zo min mogelijk ongerief te verhuizen. Want hoe mooi de nieuwe burcht ook zou worden, een kraamburcht die al generaties in gebruik is, wordt niet zomaar verlaten. Daarnaast was ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet nodig. Gelukkig zag het bevoegd gezag ook de meerwaarde van proactief handelen en gaven zij hun goedkeuring voor de verhuizing. De kunstburcht werd in 2013 aangelegd in een bosschage op een afgelegen gedeelte van het bedrijfsterrein op 120 meter van de bestaande kraamburcht (zie luchtfoto). Uit onderzoek bleek dat de dassen dit gedeelte van het terrein al regelmatig bezochten om te foerageren. Hier zijn ook geen waterlei-

dingen of verlichting aanwezig. In het bos werd een terp aangelegd van ruim 30 x 25 meter en 5 meter hoog. Om de kans op succes te vergroten werd de terp bij aanleg reeds voorzien van drie ketels (kamers in een dassenburcht, zie foto) en acht pijpen. Hierbij zijn bewust ook pijpen geplaatst die niet aansloten op ketels, en in de ketels openingen vrij gelaten van aansluitingen zodat dassen van hieruit zelf hun tunnels konden graven. Op de burcht zijn voor voedsel en beschutting bramen en rozen aangeplant. Rondom staan verschillende noten- en vruchtdragende bomen en struiken.

Dassenkleppen Rond de reinwaterkelders met de bestaande burcht is een dasenraster geplaatst, voorzien van drie dassenkleppen. Deze kleppen werden vastgezet zodat ze altijd open stonden en de dassen vrij in en uit konden lopen. Al snel na aanleg van de kunstburcht werden daarop graafsporen van dassen gevonden. Doordat er geen haast was bij de verplaatsing van de dassen werd dit op zijn beloop gelaten om de dassen vertrouwd te laten raken met de kunstburcht. Gedurende die tijd zijn de kleppen gemonitord met cameravallen op activiteit van dassen. De doorgangen werden goed gebruikt. In 2016 was aan de sporen duidelijke

lijkt te zien dat de kunstburcht goed belopen werd en dat er flink gegraven was. De kunstburcht was er aan toe om de kraamfunctie van de bestaande burcht over te nemen. Daarom werd besloten de kleppen in het raster om de bestaande burcht één voor één dicht te zetten. Dassen konden het raster wel verlaten, maar niet terugkeren. Althans dat was de theorie! De dassen werden daarbij gemonitord met cameravallen, geplaatst bij de kleppen, de oude burcht en de kunstburcht. De verwachting was dat dit zo gepept was. Dassen gebruikten de dassenkleppen immers al jaren bijna dagelijks toen ze nog open stonden. De praktijk was anders.

Weerstand Twee van drie kleppen zijn dichtgezet om zo de activiteiten van de dassen te concentreren op de derde, nog open, klep. De gedachte was dat er dan een duidelijke wissel met sterk geurspoor zou ontstaan. Na het dichtzetten van deze klep zouden de dassen dan de oude wissel door de klep moeten volgen. Maar het sluiten van de laatste klep leverde toch meer weerstand van de dassen op dan verwacht. Er werd gesnuffeld en tegen de klep geduwd maar ze gingen er niet vrijwillig doorheen. Uiteindelijk ging één van de dassen door één van de

Aluminium dassenklep. Foto Benjamin Backx

Luchtopname waterproductiebedrijf Loosbroek met oude en nieuwe burcht.

twee eerder gesloten kleppen. De rest van de dassenfamilie volgde dit voorbeeld niet. Om de familie niet te lang gescheiden te houden werd een rvs klep vervangen door een lichter aluminium exemplaar, dat in de handel verkrijgbaar is. Ook daar vlogen ze

niet zomaar doorheen. Door een gericht spoor smakelijke hapjes voor de dassen uit te leggen konden deze toch alle verleid worden door de dassenklep heen te gaan. Bij de kunstburcht waren veel nieuwe graafsporen en de camera's lieten zien dat de dassen hier hun intrek hadden genomen. Om zeker te zijn van de zaak werd besloten de oude burcht een maand te blijven volgen met cameravallen.

Slim trucje Na ruim drie weken geen activiteit bij de oude burcht leek de verplaatsing geslaagd. Tot bij een van de laatste controles te zien was hoe een volwassen mannetje de lichtere aluminium dassenklep opende van buitenaf en passeerde! Zijn partner leek het trucje niet na te kunnen doen. De dagen erna bleef de man binnen het raster bivakkeren en probeerde het vrouwtje

tevergeefs onder het dassenraster door haar weg terug te graven. Het trucje met de lekkere hapjes ging er bij meneer das niet meer in. Gelukkig bleek enkele dagen later dat het mannetje toch het raster weer verlaten had. Opnames van de cameravallen en twee ontmoetingen met de dassen in het veld laten zien dat het ouderlijk paar definitief ingetrokken was in de kunstburcht. Ze waren zelfs volop nestmateriaal in de kunstburcht aan het slepen. Nu maar hopen op jonge dassen dit seizoen! De dassen kunnen in ieder geval een mooie toekomst tegemoet zien in hun nieuwe onderkomen. Het gesloten dassenraster blijft staan en voorkomt hervestiging van de dassen in de oude burcht.

Leerpunten Een blik in de wat verdere toekomst en daarbij bedenken of knelpunten kunnen ontstaan tussen noodzakelijke ingrepen en dieren kan erg waardevol zijn. Door vervolgens proactief te handelen kunnen veel betere resultaten geboekt worden dan wanneer pas gereageerd wordt als problemen zich voordoen. Er was veel tijd en ruimte het proces te optimaliseren voor de dassen. We hadden een termijn van jaren, een tijdschaal die bij reactief handelen meestal niet acceptabel is. Soms worden dassen zelfs gevangen en in opvang geplaatst om de tijd tussen de aanleg van de kunstburcht en het opheffen van de bestaande burcht te overbruggen. Dat was nu helemaal niet nodig. Daarnaast zit een dassenverplaatsing vol verrassingen. Dassen zijn intelligent en erg standvastig. Een degelijk dassenraster is dus een must om dassen te weren. Daarnaast bleken de veel toegepaste rvs dassenkleppen toch een grotere barrière voor dassen dan je op voorhand zou verwachten. De aluminium dassenkleppen bleken juist een kleinere barrière dan verwacht.

Extra leuk is dat het gevoel overheerst dat niet zomaar een verplichting uit de wetgeving is nagekomen, maar dat Brabant Water en Regelink samen een duurzame verblijfplaats hebben kunnen realiseren voor deze fantastische dieren!

Benjamin Backx is ecooloog Adviesbureau Regelink Ecologie & Landschap. Joost Tuijthof en Mark Bartels werken als coördinatoren terreinen en reststoffen bij Brabant Water.

Das passeert dassenklep van verkeerde zijde.
Foto Benjamin Backx

Meer weten?

Naast de literatuurverwijzingen en contactgegevens van de auteur(s) zetten we ook gerelateerde filmpjes, artikelen, rapporten en weblinks online. Kijk op www.zoogdierwinkel.nl/Zoogdierdigitaal_28-2